

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Економічний факультет

Кафедра фінансів і кредиту

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан економічного факультету

/Роман ГРЕШКО/

«27» серпня 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

«ТЕОРІЯ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ»

вибіркова

Освітньо-професійна програма: Фінанси, банківська справа та страхування
Спеціальність: 072 / D2 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
Галузь знань: 07 Управління та адміністрування / D Бізнес, адміністрування та право
Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)
Факультет: економічний
Мова навчання: українська

Чернівці 2025 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Теорія публічних фінансів» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Фінанси, банківська справа та страхування» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» галузі знань 07 «Управління та адміністрування», затвердженої рішенням Вченої ради Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича від 26.05.25 року, протокол № 6, та введеної в дію наказом ректора № 189 від 28.05.25 р., а також відповідно до освітньо-професійної програми «Фінанси, банківська справа та страхування» спеціальності D2 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» галузі знань D «Бізнес, адміністрування та право», затвердженої рішенням Вченої ради Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича від 28.04.25 року, протокол № 5, та введеної в дію наказом ректора № 164 від 01.05.25 р.

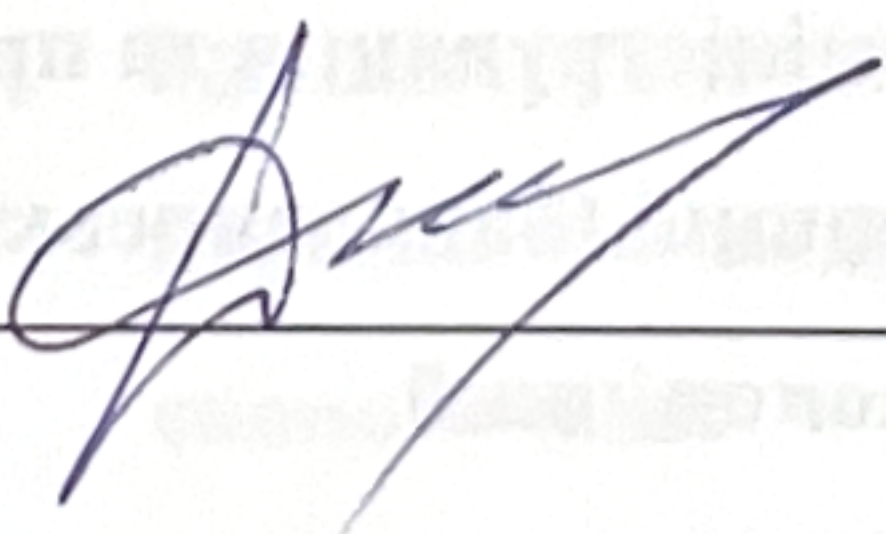
Розробник: **Нікіфоров Петро Опанасович**, завідувач кафедри фінансів і кредиту,
доктор економічних наук, професор

Викладач: **Нікіфоров Петро Опанасович**, завідувач кафедри фінансів і кредиту,
доктор економічних наук, професор

Погоджено з гарантом ОП _____ **Наталія БАК**

Затверджено на засіданні кафедри фінансів і кредиту

Протокол № 1 від «27» серпня 2025 року

Завідувач кафедри _____ **Петро НІКІФОРОВ**

Схвалено методичною радою економічного факультету

Протокол № 1 від «27» серпня 2025 року

Голова методичної ради _____ **Ірина НИКИФОРАК**

Мета навчальної дисципліни: формувати теоретичні та практичні знання по дослідженню та розв'язуванню проблем філософсько-методологічних засад мислення у сфері аналізу суспільного сектору економіки, вчення про суспільні блага і суспільний вибір, податкові і позикові фінанси, розуміння студентами в історичному дискурсі процесу розвитку науки публічних фінансів та її проєкції на актуальні проблеми вітчизняної науки і практики, а також для академічних потреб.

Пререквізити. Дисципліни, обов'язкові для вивчення здобувачем вищої освіти до початку роботи над курсом «Теорія публічних фінансів», – це «Економічна теорія», «Філософія», «Макроекономіка», «Гроші і кредит», «Вступ у спеціальність».

Результати навчання. Відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» (освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування») дисципліна «Теорія публічних фінансів» сприяє формуванню наступних компетентностей і програмних результатів навчання:

Інтегральна компетентність:

- Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в ході професійної діяльності в галузі фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку, або в процесі навчання, що передбачає застосування окремих методів і положень фінансової науки та характеризується невизначеністю умов і необхідністю врахування комплексу вимог здійснення професійної та навчальної діяльності.

Загальні компетентності:

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК02. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК13. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Фахові компетентності:

СК03. Здатність до діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у т.ч. бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування).

СК13. Здатність забезпечити доступ усіх економічних суб'єктів до якісних фінансових послуг з використанням сучасних технологій у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

Програмні результати навчання:

ПР02. Знати і розуміти теоретичні основи та принципи фінансової науки, особливості функціонування фінансових систем.

ПР04. Знати механізм функціонування державних фінансів, у т.ч. бюджетної та податкової систем, фінансів суб'єктів господарювання, фінансів домогосподарств, фінансових ринків, банківської системи та страхування.

ПР05. Володіти методичним інструментарієм діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у т.ч. бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування).

ПР14. Вміти абстрактно мислити, застосовувати аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик фінансових систем, а також особливостей поведінки їх суб'єктів.

ПР22. Знати свої права і обов'язки як члена суспільства, розуміти цінності вільного демократичного суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Опис навчальної дисципліни

Загальна інформація

Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість			Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	Годин	змістових модулів	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
денна	II	IV	3	90	2	14	30	-	-	46	-	залік
заочна	II	IV	3	90	2	6	4	-	-	80	-	залік

Структура змісту навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем навчальних занять	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 1. Ринкова економіка, політична демократія та публічні фінанси											
Тема 1. Теорія суспільних благ як концептуальне ядро науки публічних фінансів	7	1	2	-	-	4	8	1	-	-	-	7
Тема 2. Теорія фіскального обміну та обґрунтування обов'язковості оподаткування.	8	1	3	-	-	4	7	1	-	-	-	6
Тема 3. Недосконалості ринку та їх коригування у сфері публічних фінансів	6	1	2	-	-	3	5	-	1	-	-	4
Тема 4. Теоретизація державних видатків у сфері публічних фінансів	6	1	2	-	-	3	4	-	-	-	-	4
Тема 5. Політичний процес, національна економіка та публічні фінанси: теоретична схема взаємодії. Моделі прийняття фінансових рішень	8	1	2	-	-	5	6	1	-	-	-	5

Тема 6. Теорія суспільного вибору як концептуальне ядро науки публічних фінансів. Внесок Дж. Б'юкенена та Віргінська школа.	8	1	2	–	–	5	9	–	1	–	–	8
Тема 7. Публічні фінанси та бюрократична рента. Політичні технології фінансових рішень.	6	1	2	–	–	3	6	–	–	–	–	6
Разом за змістовим модулем 1	49	7	15	–	–	27	45	3	2	–	–	40
	Змістовий модуль 2. Податкові та позикові фінанси в теорії публічних фінансів. Моральна філософія в науці і практиці публічних фінансів											
Тема 8. Основні теорії та нормативні принципи оподаткування.	7	1	3	–	–	3	7	1	–	–	–	6
Тема 9. Теорія перекладання податків в науці публічних фінансів. Проблеми систематики податків	5	1	2	–	–	2	6	–	1	–	–	5
Тема 10. Ухилення від податків. Податок Кларка та фіскальна ілюзія	7	1	2	–	–	4	7	–	1	–	–	6
Тема 11. Позикові фінанси у системі публічних фінансів: державний кредит та концепції державної заборгованості	6	1	2	–	–	3	7	1	–	–	–	6
Тема 12. Бюджетний дефіцит та державний борг: поєднання можливостей та проблем	6	1	2	–	–	3	7	1	–	–	–	6
Тема 13. Мораль, політика та інституційні зміни у сфері публічних фінансів	5	1	2	–	–	2	6	–	–	–	–	6
Тема 14. Еволюція теорії публічних фінансів в Україні	5	1	2	–	–	2	5	–	–	–	–	5
Разом за змістовим модулем 2	41	7	15	–	–	19	43	3	2	–	–	40
Усього годин	90	14	30	–	–	46	90	6	4	–	–	80

Тематика лекційних занять з переліком питань

№	Назва теми з основними питаннями
1	<p>Тема 1. Теорія суспільних благ як концептуальне ядро науки публічних фінансів</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Філософія, політична економія та державотворення як витoki формування теорії публічних фінансів. 2. Поняття, необхідність і складові суспільного сектора економіки. 3. Приватні та суспільні блага – характеристика й основні відмінності. 4. Внесок Дж. Б'юкенена, Р. Масгрейва та П. Самуельсона в теорію суспільних благ. <p>Тема 2. Теорія фіскального обміну та обґрунтування обов'язковості оподаткування</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Основні засади теорії фіскального обміну. 2. Науковий розвиток і види теорій фіскального обміну. 3. Проблеми «безбілетних» та «вимушених пасажирів» у фіскальному обміні.
2	<p>Тема 3. Недосконалості ринку та їх коригування у сфері публічних фінансів</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Суть і економічна природа екстерналій. 2. Основні види та класифікація екстерналій. 3. Основні шляхи подолання екстерналій у ринковій економіці. <p>Тема 4. Теоретизація державних видатків у сфері публічних фінансів</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Чинники зростання суспільних видатків. Закон Вагнера та його сучасна інтерпретація. 2. Гіпотеза заміщення та концепція суперництва між ринком і державою у теорії державних видатків. 3. Державно-приватне партнерство та посилення соціальної відповідальності бізнесу.
3	<p>Тема 5. Політичний процес, національна економіка та публічні фінанси: теоретична схема взаємодії. Моделі прийняття фінансових рішень</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Процес усупільнення фінансових ресурсів в умовах держави політичної демократії. 2. Політична демократія держави та фіскально-бюджетна економіка публічних фінансів: точки дотику у суспільному розвитку. 3. Теоретичні моделі прийняття фінансових рішень у сфері публічних фінансів в умовах політичної демократії. <p>Тема 6. Теорія суспільного вибору як концептуальне ядро науки публічних фінансів. Внесок Дж. Б'юкенена та Віргінська школа.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Теорія суспільного вибору як концептуальне ядро науки публічних фінансів. 2. Історична генеза в теорії суспільного вибору в науці суспільних фінансів. 3. Позитивна та нормативна версії теорії суспільного вибору. 4. Внесок Дж. Б'юкенена та Віргінської школи у розробку теми суспільного вибору.
4	<p>Тема 7. Публічні фінанси та бюрократична рента. Політичні технології фінансових рішень.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Бюрократія й управління публічними фінансами. 2. Феномен корупції: погляди науки. 3. Боротьба з бюрократією та шляхи обмеження державного апарату. 4. «Провали» держави та їх причини. <p>Тема 8. Основні теорії та нормативні принципи оподаткування.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Основні течії в теорії оподаткування та їх еволюція. 2. Окремі теорії податків. 3. Нормативні принципи оподаткування: історична ретроспектива та сучасна практика.
5	<p>Тема 9. Теорія перекладання податків в науці публічних фінансів. Проблеми систематики податків</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Основні теорії перекладання податків, їх еволюція. 2. Пряме та непряме оподаткування у поглядах учених-економістів: історична ретроспектива. 3. Сучасний підхід до систематизації податків, їх класифікація.

	<p>Тема 10. Ухилення від податків. Податок Кларка та фіскальна ілюзія</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Тіньова економіка та її вплив на публічні фінанси. 2. Податкова соціологія як наука. Проблеми ухилення від сплати податків. 3. Шляхи та заходи впливу на зменшення тіньових доходів. 4. Фіскальна ілюзія.
6	<p>Тема 11. Позикові фінанси у системі публічних фінансів: державний кредит та концепції державної заборгованості</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Державний кредит (суспільна позика) у теорії публічних фінансів. 2. Позитивні та негативні характеристики позикового фінансування. 3. Еволюція поглядів на державний кредит у публічних фінансах 4. Зміст основних концепцій державного кредиту у різних наукових економічних школах <p>Тема 12. Бюджетний дефіцит та державний борг: поєднання можливостей та проблем</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Дефіцит бюджету у науці публічні фінанси та його чинники. 2. Еволюція поглядів на дефіцитний бюджет у різних економічних школах XVIII-XXI ст. 3. Управління бюджетним дефіцитом і державним боргом як запорука уникнення криз публічних фінансів.
7	<p>Тема 13. Мораль, політика та інституційні зміни у сфері публічних фінансів</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Роль політичної економії та політичної філософії в аналізі публічних фінансів. 2. Ринковий механізм: взаємодія інтересів держави та громадян. Моральні аспекти у відносинах між приватним і суспільним сектором економіки. 3. Соціальний капітал у системі морального порядку суспільства. <p>Тема 14. Еволюція теорії публічних фінансів в Україні</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Становлення науки публічних фінансів в Україні: історико-ретроспективні узагальнення. 2. Формування та розвиток ринкової концепції суспільних фінансів в Україні протягом 19 – початку 20 століть. 3. Зміст і завдання сучасного етапу розвитку теорії публічних фінансів.

Тематика практичних занять з переліком питань

п/п	Назва теми з основними питаннями
1	<p>Тема 1. Теорія суспільних благ як концептуальне ядро науки публічних фінансів</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Філософія, політична економія та державотворення як витоки формування теорії публічних фінансів. 2. Розуміння фінансів суспільного добробуту. 3. Поняття, необхідність і складові суспільного сектора економіки. 4. Властивості суспільного блага у світі товарів і послуг. 5. Приватні та суспільні блага – характеристика й основні відмінності. 6. Класифікація та види суспільних благ. 7. Історична ретроспектива розвитку в науці ідеї суспільного блага. 8. Внесок Дж. Б'юкенена, Р. Масгрейва та П. Самуельсона в теорію суспільних благ. 9. Показники і оцінка ефективності діяльності суспільного сектора.
2	<p>Тема 2. Теорія фіскального обміну та обґрунтування обов'язковості оподаткування</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Основні засади теорії фіскального обміну. 2. Історичні передумови теорії фіскального обміну. 3. Науковий розвиток і види теорій фіскального обміну. 4. Теорія фіскального обміну та вимога оподаткування в науці публічних фінансів. 5. Бюджетний процес у фіскальному обміні – «конституція» публічних фінансів. Роль Бюджетного кодексу. 6. Доступність суспільних благ і проблема «безбілетного пасажира»

	7. Проблеми «безбілетних» та «вимушених пасажирів» у фіскальному обміні.
3	<p>Тема 3. Недосконалості ринку та їх коригування у сфері публічних фінансів</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Суть і економічна природа екстерналій. 2. Причини появи екстерналій. 3. Основні види та класифікація екстерналій. 4. Екстерналії та їх вплив на фіскальний обмін. 5. Основні шляхи подолання екстерналій у ринковій економіці. 6. Коригуючі податки та субсидії Пігу – метод знешкодження негативних екстерналій у фіскальному обміні. 7. Теорема Коуза 8. Майнові та розпорядчі права за Коузом як заходи подолання негативів ринкової економіки.
4	<p>Тема 4. Теоретизація державних видатків у сфері публічних фінансів</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Тематика видатків у науці публічних фінансів. 2. Чинники зростання суспільних видатків. Закон Вагнера та його сучасна інтерпретація. 3. Гіпотеза заміщення та концепція суперництва між ринком і державою у теорії державних видатків. 4. «Чиста теорія» державних видатків. 5. Склад і основні напрями суспільних видатків. 6. Механізми фінансування суспільних видатків. 7. Державно-приватне партнерство та посилення соціальної відповідальності бізнесу. 8. Державне соціальне страхування та проблеми його ефективного функціонування в Україні.
5	<p>Тема 5. Політичний процес, національна економіка та публічні фінанси: теоретична схема взаємодії. Моделі прийняття фінансових рішень</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Еволюція інституту держави та її сучасне розуміння. 2. Інститути публічної влади в умовах демократії. 3. Процес усупільнення фінансових ресурсів в умовах держави політичної демократії. 4. Політична демократія держави та фіскально-бюджетна економіка публічних фінансів: точки дотику у суспільному розвитку. 5. Соціальна держава та її еволюція. Основні моделі соціальної держави. 6. Конфлікт між щедрістю соціальної держави та етикою здорового глузду й економічною ефективністю в теорії публічних фінансів в умовах політичної демократії. 7. Теоретичні моделі прийняття фінансових рішень у сфері публічних фінансів в умовах політичної демократії. 8. Демократія та публічні фінанси: бюджетно-фіскальні інститути в політичній системі.
6	<p>Тема 6. Теорія суспільного вибору як концептуальне ядро науки публічних фінансів. Внесок Дж. Б'юкенена та Віргінська школа</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Теорія суспільного вибору як концептуальне ядро науки публічних фінансів. 2. Основні постулати теорії суспільного вибору. 3. «Економічна людина» в політичній сфері: центральний концепт теорії суспільного вибору. 4. Історична генеза в теорії суспільного вибору в науці суспільних фінансів. 5. Італійська та шведська школи в науковій розробці вчення про суспільний вибір. 6. Позитивна та нормативна версії теорії суспільного вибору. 7. Внесок Дж. Б'юкенена та Віргінської школи у розробку теми суспільного вибору. 8. «Революція суспільного вибору» в науці публічних фінансів як відображення єдиної внутрішньої сутності вільного ринку та політичної демократії. 9. Недоліки суспільного вибору в умовах демократії.
7	<p>Тема 7. Публічні фінанси та бюрократична рента. Політичні технології фінансових рішень</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Бюрократія й управління публічними фінансами. 2. Бюрократична бюджетна рента. 3. Соціальний стан бюрократії та її мотиви у сфері публічних фінансів.

	<p>4. Феномен корупції: погляди науки.</p> <p>5. Боротьба з бюрократією та шляхи обмеження державного апарату.</p> <p>6. Теорія раціональних очікувань у системі фінансової політики держави: взаємодія приватних і суспільних інтересів.</p> <p>7. Податково-бюджетний процес у політичних технологіях.</p> <p>8. Політичні технології фінансових рішень у теорії публічних фінансів.</p> <p>8. «Провали» держави та їх причини.</p> <p>10. «Фіаско» уряду.</p>
8	<p>Тема 8. Основні теорії та нормативні принципи оподаткування</p> <p>1. Еволюція податків</p> <p>2. Основні течії в теорії оподаткування та їх еволюція.</p> <p>3. Класична теорія оподаткування та її суть.</p> <p>4. Кейнсіанські теорії податків та їх особливості.</p> <p>5. Неокласичні теорії оподаткування: види та характеристика</p> <p>6. Окремі теорії податків.</p> <p>7. Оптимальне оподаткування.</p> <p>8. Нормативні принципи оподаткування: історична ретроспектива та сучасна практика.</p> <p>9. Принципи оподаткування А. Сміта й А. Вагнера</p> <p>10. Принципи оподаткування Дж. Стігліца</p> <p>11. Ретроспективно-концептуальне узагальнене принципів оподаткування у XVII- XX століттях.</p>
9	<p>Тема 9. Теорія перекладання податків в науці публічних фінансів. Проблеми систематики податків</p> <p>1. Суть теорії перекладання податків.</p> <p>2. Основні теорії перекладання податків, їх еволюція.</p> <p>3. Основні недоліки перекладання податків.</p> <p>4. Теорія і реалії перекладання податків.</p> <p>5. Пряме та непряме оподаткування у поглядах учених-економістів: історична ретроспектива.</p> <p>6. Проблеми систематизації податків і доходів у теорії публічних фінансів.</p> <p>7. Сучасний підхід до систематизації податків, їх класифікація.</p>
10	<p>Тема 10. Ухилення від податків. Податок Кларка та фіскальна ілюзія</p> <p>1. Тіньова економіка та її вплив на публічні фінанси.</p> <p>2. Податкова соціологія як наука. Проблеми ухилення від сплати податків.</p> <p>3. Податкова соціологія: основні проблеми та їх розв'язання у сфері податків.</p> <p>4. Основні причини ухилення від сплати податків.</p> <p>5. Основні методи ухилення від податків.</p> <p>6. Шляхи та заходи впливу на зменшення тіньових доходів.</p> <p>7. Податок Кларка («свідомий платник»).</p> <p>8. Фіскальна ілюзія.</p> <p>9. Стратегії уряду, засновані на фіскальних ілюзіях.</p>
11	<p>Тема 11. Позикові фінанси у системі публічних фінансів: державний кредит та концепції державної заборгованості</p> <p>1. Державний кредит (суспільна позика) у теорії публічних фінансів.</p> <p>2. Основні особливості державного кредиту та його відмітність від банківської позики</p> <p>3. Позитивні та негативні характеристики позикового фінансування.</p> <p>4. Внутрішній та зовнішній державний кредит: переваги та недоліки для суспільства</p> <p>5. Еволюція поглядів на державний кредит у публічних фінансах</p> <p>6. Зміст основних концепцій державного кредиту у різних наукових економічних школах</p> <p>7. Відмітності у поглядах на державний кредит між представниками класичної та неокласичної шкіл політекономії та науковою школою Дж. Кейнса.</p> <p>8. Концепції державної заборгованості: за та проти суспільної корисності боргових фінансів.</p>
12	<p>Тема 12. Бюджетний дефіцит та державний борг: поєднання можливостей та проблем</p>

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Дефіцит бюджету у науці публічні фінанси та його чинники. 2. Соціально-економічні наслідки бюджетного дефіциту. 3. Еволюція поглядів на дефіцитний бюджет у різних економічних школах XVIII-XXI ст. 4. Взаємозв'язок між дефіцитом бюджету та державним боргом. 5. Дефіцити бюджетів: двоєдиність проблем і можливостей. 6. Діалектика бюджетних дефіцитів. 7. Держаний борг та його обтяжливість для суспільства. 8. Сучасне розуміння державного боргу. 9. Управління бюджетним дефіцитом і державним боргом як запорука уникнення криз публічних фінансів.
13	<p>Тема 13. Мораль, політика та інституційні зміни у сфері публічних фінансів</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Людина в центрі аналізу соціально-гуманітарних наук. 2. Морально-етичні виміри у політичній та економічній діяльності. 3. Роль політичної економії та політичної філософії в аналізі публічних фінансів. 4. Філософія екзистенціалізму як теоретична база науки публічних фінансів. 5. Ринковий механізм: взаємодія інтересів держави та громадян. Моральні аспекти у відносинах між приватним і суспільним сектором економіки. 6. Соціальний капітал у системі морального порядку суспільства. 7. Інституційні зміни установок і моделей поведінки людей та їх вплив на публічні фінанси.
14	<p>Тема 14. Еволюція теорії публічних фінансів в Україні</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Становлення науки публічних фінансів в Україні: історико-ретроспективні узагальнення. 2. Епоха Просвітництва, Реформації та козацько-гетьманська доба в розвитку фінансової науки. 3. Формування та розвиток ринкової концепції суспільних фінансів в Україні протягом 19 – початку 20 століть. 4. Радянська епоха в розвитку науки публічних фінансів в Україні.
15	<p>Тема 14. Еволюція теорії публічних фінансів в Україні</p> <ol style="list-style-type: none"> 5. Зміст і завдання сучасного етапу розвитку теорії публічних фінансів. 6. Західні орієнтири вітчизняної фінансової думки. <p>Вплив національної специфіки України на розвиток вітчизняної науки публічних фінансів.</p>

Завдання для самостійної роботи студентів

Самостійна робота здобувача з дисципліни «Теорія публічних фінансів» спрямована на узагальнення, засвоєння та закріплення знань по кожній темі. Вона включає такі види робіт: опрацювання лекційного матеріалу, рекомендованої літератури, підготовку до практичних занять, розгляд питань, які виносились на самостійне вивчення.

№ п/п	Назва теми	Завдання для самостійної роботи	Кількість годин	
			денна ф.н.	заочн а ф.н.
1	Тема: Теорія суспільних благ як концептуальне ядро науки публічних фінансів	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ринок, держава і фінанси: витоки розуміння суспільного блага. 2. Поняття і теорія суспільного блага: історична ретроспектива. 3. Центральна роль суспільного блага в теоретизації публічних фінансів. 4. Теоретичні інтерпретації 	4	7

		політекономії суспільних благ. 5. Класифікації суспільних благ.		
2	Тема: Теорія фіскального обміну та обґрунтування обов'язковості оподаткування	1. Суспільні блага, суспільні потреби та необхідність процедур обміну. Аналогії з ринком. 2. Джеймс Б'юкенен і теорія фіскального обміну, дискусія навколо неї. 3. Фіскальний обмін, особливості вигоди податкоплатника та необхідність владного примусу в оподаткуванні. 4. Демократичні процедури бюджетного процесу в концепції фіскального обміну. 5. Проблеми «безбілетних» і «вимушених пасажирів» у фіскальному обміні.	4	6
3	Тема: Недосконалості ринку та їх коригування у сфері публічних фінансів	1. Участь держави в господарських процесах у ринковій економіці. 2. Суть і сучасне розуміння екстерналій у фінансовій науці. 3. Артур Пігу і теоретизація процесу коригування дії ринкових механізмів інструментами публічних фінансів. 4. Коригуючі податки та субсидії в сучасній фінансовій політиці держави. 5. Рональд Коуз, майнові та розпорядчі права у подоланні недосконалостей ринку	3	4
4	Тема: Теоретизація державних видатків у сфері публічних фінансів	1. Закон зростаючих державних видатків А. Вагнера. 2. Гіпотеза заміщення А. Пікока та Дж. Вайсмана в теорії державних видатків. 3. Дж. Б'юкенен і теорія суперництва між державою і ринком. 4. «Чиста» теорія державних видатків П. Самуельсона та Р. Масгрейва.	3	4
5	Тема: Політичний процес, національна економіка та публічні фінанси: теоретична схема взаємодії. Моделі прийняття фінансових рішень	1. Політичний процес представницької демократії та проблеми вибору у публічних фінансах. 2. Політичні сили, владні структури й електорат: точки дотику, компроміс і рівновага інтересів у податково-бюджетних процесах. 3. Індивідуальний та суспільний вибір у взаємодії економічного та політичного у сфері публічних фінансів. 4. Теоретичні моделі прийняття фінансових рішень у демократичних	5	5

		суспільствах.		
6	Тема: Теорія суспільного вибору як концептуальне ядро науки публічних фінансів. Внесок Дж. Б'юкенена та Віргінська школа	1. Суспільний вибір: загальне розуміння. 2. Історична ретроспектива теми суспільного вибору в науці публічних фінансів. 3. Джеймс Б'юкенен і «революція суспільного вибору». 4. Позитивна і нормативна версія теорії суспільного вибору. 5. Віргінська школа публічних фінансів.	5	7
7	Тема: Публічні фінанси та бюрократична рента. Політичні технології фінансових рішень	1. Специфіка соціального стану бюрократії у сфері публічних фінансів. 2. Економічна ефективність і політична доцільність у діяльності бюрократії. 3. Розростання держави: об'єктивна вимога розвитку суспільства чи мотиваційні засади бюрократії. 4. Бюрократична рента як додаткові переваги за рахунок суспільства. 5. Шляхи скорочення масштабів бюрократичної ренти. 6. Політичні технології фінансових рішень: одностайна згода. 7. Політичні технології фінансових рішень: правило більшості та його інструментарій.	3	6
8	Тема: Основні теорії та нормативні принципи оподаткування	1. Історична ретроспектива розвитку оподаткування: від фіскального насильства до фіскального обміну. 2. Дискусія навколо принципів оподаткування: концептуальні зміни в часі від У. Петті до сучасних авторів. 3. Політичні і економічні межі оподаткування. Ідея єдиного податку. 4. Розвиток податкової теорії та податкові реформи 60-80-их років ХХ ст. Ключові характеристики сучасних податкових систем.	3	6
9	Тема: Теорія перекладання податків в науці публічних фінансів. Проблеми систематики податків	1. Суть розуміння процесу перекладання податків. 2. Песимістична й оптимістична наукові школи перекладання податків. Теоретичне різноголосся. 3. Ціноутворення – сучасна сфера перекладання податків. 4. Систематика податків у науці та практиці публічних фінансів.	2	5
10	Тема: Ухилення від податків. Податок Кларка та фіскальна	1. Ухилення від податків у соціологічних дослідженнях.	4	6

	ілюзія	<p>2. Легальне та нелегальне ухилення від оподаткування.</p> <p>3. Ризики податкоплатників і стратегії їх поведінки. Біхевіористське тлумачення ухилення від податків.</p> <p>4. Ментальність, моральні правила та фіскальний патріотизм: культурно-політичні пояснення ухилення від податків.</p> <p>5. Податок Кларка як теоретична конструкція. Розуміння фіскальної ілюзії.</p>		
11	Тема: Позикові фінанси у системі публічних фінансів: державний кредит та концепції державної заборгованості	<p>1. Ухилення від податків у соціологічних дослідженнях.</p> <p>2. Легальне та нелегальне ухилення від оподаткування.</p> <p>3. Ризики податкоплатників і стратегії їх поведінки. Біхевіористське тлумачення ухилення від податків.</p> <p>4. Ментальність, моральні правила та фіскальний патріотизм: культурно-політичні пояснення ухилення від податків.</p> <p>5. Податок Кларка як теоретична конструкція. Розуміння фіскальної ілюзії.</p>	3	6
12	Тема: Бюджетний дефіцит та державний борг: поєднання можливостей та проблем	<p>1. Бюджетний дефіцит: суть і причини.</p> <p>2. Соціально-економічні ефекти бюджетних дефіцитів.</p> <p>3. Бюджетний дефіцит – політичне явище.</p> <p>4. Бюджетний дефіцит і державний борг: діалектика взаємовпливів.</p>	3	6
13	Тема: Мораль, політика та інституційні зміни у сфері публічних фінансів	<p>1. Людина в центрі аналізу соціально-гуманітарних наук.</p> <p>2. Морально-етичні виміри у політичній та економічній діяльності.</p> <p>3. Філософія екзистенціалізму як теоретична база науки публічних фінансів.</p> <p>4. Ринковий механізм: взаємодія інтересів держави та громадян.</p> <p>5. Моральні аспекти у відносинах між приватним і суспільним сектором економіки.</p> <p>6. Соціальний капітал у системі морального порядку суспільства.</p> <p>7. Інституційні зміни установок і моделей поведінки людей та їх вплив на публічні фінанси.</p>	2	6
14	Тема: Еволюція теорії публічних фінансів в Україні	<p>1. Становлення науки публічних фінансів в Україні: історико-ретроспективні узагальнення.</p>	2	5

	<p>2. Епоха Просвітництва та Реформації та козацько-гетьманська доба в розвитку фінансової науки.</p> <p>3. Формування і розвиток ринкової концепції суспільних фінансів в Україні протягом ХІХ – початку ХХ століть.</p> <p>4. Радянська епоха в розвитку науки публічних фінансів в Україні.</p> <p>5. Зміст і завдання сучасного етапу; розвитку теорії публічних фінансів в Україні.</p>		
--	--	--	--

Методи навчання

Методи навчання:

- вербальні методи (лекція, диспут, пояснення, розповідь);
- наочні методи (демонстрація, ілюстрація);
- робота з інформаційними ресурсами: з навчально-методичною, науковою, нормативною літературою та інтернет-ресурсами;
- самостійна робота над індивідуальним завданням або за програмою навчальної дисципліни;
- дистанційне навчання з використанням відповідних онлайн-платформ.

Система контролю та оцінювання

- **Методи контролю:**
- усне опитування;
- письмові контрольні роботи;
- реферати, есе;
- глосарій;
- тестування;
- презентація результатів виконаних завдань.

Форма контролю: залік.

Критерії оцінювання поточного та підсумкового контролю

Відвідування занять. Відвідування занять – обов’язкова умова виконання навчального плану дисципліни. За відсутності здобувача на практичному занятті він втрачає можливість отримати бали як результат його оцінювання по конкретній темі. Форми навчання визначені затвердженим графіком освітнього процесу Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Критерії оцінювання:

при усних відповідях: повнота розкриття питання; логіка викладання матеріалу; використання різноманітних (у тому числі іноземною мовою) джерел інформації; аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки; вміння аналізувати теоретичні проблеми з урахуванням світової та вітчизняної практики;

при виконанні письмових завдань: повнота розкриття питання, аргументованість і логіка викладання матеріалу, використання різноманітних джерел, законодавчих актів, прикладів і фактичного матеріалу тощо; правильність проведення розрахунків; цілісність, системність, логічність, вміння формулювати висновки; акуратність оформлення письмової роботи.

Максимальна кількість балів, яку здобувач може отримати в процесі вивчення дисципліни протягом семестру, становить 100 балів, з яких 60 балів здобувач набирає при поточних видах контролю і 40 балів – у процесі підсумкового виду контролю (заліку).

З навчальної дисципліни «Теорія публічних фінансів» проводиться семестровий залік. Здобувач отримує завдання, що містить два теоретичних питання з дисципліни, тестові завдання, глосарій.

У 40 балів, що можливо отримати на заліку, входить: два теоретичних питання (по 15 балів за кожне), 2 тести – по 3 бали (сумарно 6 балів), та два терміни глосарію – по 2 бали (сумарно 4 балів).

По 15 балів ставиться за повне розкриття теоретичних питань. У випадку неповної відповіді зберігається відсоткове відношення розкриття відповіді та бального оцінювання.

10 балів здобувач отримає за повні та правильні відповіді по тестам та глосарію.

Після підготовки здобувачами конспекту відповіді та розв'язання тестів відбувається його усна відповідь викладачеві. В процесі цього здобувачу можуть бути задані додаткові питання.

Також залік може бути проведений у письмовій формі.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання (аудиторна та самостійна робота)														Кількість балів (залік)	Сумарна кількість балів
Змістовий модуль 1							Змістовий модуль 2								
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14		
4	4	4	4	5	5	4	4	4	4	5	5	4	4	40	100

T1, T2 ... T14 – теми змістових модулів

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
	оцінка (бали)	пояснення за розширеною шкалою
зараховано	A (90 – 100)	відмінно
зараховано	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	Добре
зараховано	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
незараховано	FX (35-49)	незадовільно (з можливістю повторного складання)
	F (1-34)	незадовільно (з обов'язковим самостійним опрацюванням освітнього компоненту до перескладання)

Оцінкою «А» оцінюється повна та аргументована відповідь на теоретичні питання, правильні відповіді на тестові питання та сформульовані правильні визначення з глосарію. Відповіді повинні розкривати суть матеріалу, що свідчить про вміння аналізувати матеріал та робити змістовні висновки. Відповідь повинна бути чіткою, логічною і послідовною.

Відповідь оцінюється на «В» за умови такого розкриття теоретичних питань білету та тестових завдань, понять з глосарію, які містять неточності, що не суттєво впливають на зміст завдання.

Відповідь оцінюється на «С» за умови повного та правильного розкриття питань білету, але у відповіді недостатньо правильно сформульовано визначення з глосарію. У той же час тестові завдання вирішені на належному рівні.

Якщо підхід викладення матеріалу правильний, але виявляється недостатнє його розуміння, допускаються окремі неточності, виставляється оцінка «D».

Відповідь оцінюється на «Е» у випадку правильного підходу до викладення теоретичного матеріалу та відповідей на тестові завдання.

В усіх інших випадках відповідь оцінюється на «Fх».

Перелік питань для самоконтролю та підсумкового контролю навчальних досягнень студентів

1. Філософія, політична економія та державотворення як витoki формування теорії публічних фінансів.
2. Держава і ринок: поєднання у теорії публічних фінансів.
3. Поняття, необхідність та складові суспільного сектору економіки.
4. Суспільне благо – концептуальне ядро теоретичної схеми публічних фінансів. Властивості суспільного блага у світі товарів і послуг.
5. Класифікація суспільних благ за виробництвом, розподілом та фінансуванням.
6. Внесок Дж. Б'юкенена, Р. Масгрейва та П. Самуельсона в теорію суспільних благ.
7. Теорія фіскального обміну та вимога оподаткування в науці публічних фінансів.
8. Бюджетний процес у фіскальному обміні – «конституція» публічних фінансів. Роль Бюджетного кодексу.
9. Проблеми «безбілетних» та «вимушених пасажирів» у фіскальному обміні.
10. Публічні фінанси, суспільний сектор економіки, державне господарювання: спільне і різне у цих поняттях.
11. Екстерналиї та їх вплив на фіскальний обмін.
12. Основні види та класифікація екстерналій.
13. Основні шляхи подолання екстерналій у ринковій економіці.
14. Теорема Коуза.
15. Коригуючі податки та субсидії Пігу – метод знешкодження негативних екстерналій у фіскальному обміні.
16. Тематика видатків у науці публічних фінансів. Закон А. Вагнера.
17. Гіпотеза заміщення та концепція суперництва між ринком та державою у теорії державних видатків.
18. «Чиста теорія» державних видатків.
19. Політична демократія держави та фіскально-бюджетна економіка публічних фінансів: точки дотику у суспільному розвитку.
20. Конфлікт між щедрістю соціальної держави та етикою здорового глузду і економічною ефективністю в теорії публічних фінансів в умовах політичної демократії.
21. Теоретичні моделі прийняття фінансових рішень у сфері публічних фінансів в умовах політичної демократії.
22. Теорія суспільного вибору як концептуальне ядро науки публічних фінансів. «Економічна людина» в політичній сфері: центральний концепт теорії суспільного вибору.
23. Італійська та шведська школи в науковій розробці вчення про суспільний вибір.
24. Позитивна та нормативна версії теорії суспільного вибору.
25. Внесок Дж. Б'юкенена та Віргінської школи у розробку теми суспільного вибору.
26. «Революція суспільного вибору» в науці публічних фінансів як відображення єдиної внутрішньої сутності вільного ринку та політичної демократії.
27. Публічні фінанси та бюрократична рента.
28. Соціальний стан бюрократії та її мотиви у сфері публічних фінансів.
29. Феномен корупції: погляди науки.
30. Політичні технології фінансових рішень в теорії публічних фінансів.
31. Боротьба з бюрократією та шляхи обмеження державного апарату.
32. Теорія раціональних очікувань в системі фінансової політики держави: взаємодія приватних і суспільних інтересів.
33. «Провали» держави та їх причини. «Фіаско» уряду.

34. Нормативні принципи оподаткування: історична ретроспектива та сучасна практика. Принципи оподаткування А.Сміта, А.Вагнера, Дж. Стігліца.
35. Основні течії в теорії оподаткування.
36. Оптимальне оподаткування.
37. Проблеми систематизації податків і доходів в теорії публічних фінансів.
38. Теорія і реалії перекладання податків.
39. Основні теорії перекладання податків та їх еволюція.
40. Тіньова економіка та її вплив на публічні фінанси.
41. Податкова соціологія як наука. Проблеми ухилення від податків.
42. Основні методи ухилення від податків.
43. Шляхи та заходи впливу на зменшення тіньових доходів.
44. Податок Кларка («свідомий платник») та фіскальна ілюзія.
45. Державний кредит (суспільна позика) в теорії публічних фінансів.
46. Позитивні та негативні характеристики позикового фінансування у публічних фінансах.
47. Еволюція поглядів на державний кредит у публічних фінансах.
48. Зміст основних концепцій державного кредиту у різних наукових економічних школах.
49. Дефіцит бюджету у науці публічних фінансів та його чинники.
50. Еволюція поглядів на дефіцитний бюджет у різних економічних школах XVIII-XXI ст.
51. Взаємозв'язок між дефіцитом бюджету та державним боргом. Державний борг та його обтяжливість для суспільства.
52. Управління бюджетним дефіцитом та державним боргом як запорука уникнення криз публічних фінансів.
53. Морально-етичні виміри у політичній та економічній діяльності.
54. Соціальний капітал в системі морального порядку суспільства.
55. Філософія екзистенціалізму як теоретична база науки публічних фінансів.
56. Антропоцентризм як принцип аналізу фінансових явищ та розбудови теорії публічних фінансів.
57. Становлення науки публічних фінансів в Україні: історико-ретроспективні узагальнення.
58. Формування і розвиток ринкової концепції суспільних фінансів в Україні протягом 19 - початку 20 століть.
59. Зміст і завдання сучасного етапу розвитку теорії публічних фінансів.
60. Західні орієнтири вітчизняної фінансової науки та національна специфіка.

Зарахування результатів неформальної освіти

У ЗВО діє Порядок визнання у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти (<https://www.chnu.edu.ua/media/4g5fzssb/poriadok-vyznannia-rezultativ-navchannia-zdobutykh-shliakhom-neformalnoi-ta-abo-informalnoi-osvity.pdf>).

Згідно з ним здобувачам можуть бути зараховані результати неформальної освіти з проблем, які відповідають тематиці дисципліни «Теорія публічних фінансів».

Рекомендована література

Основна

1. Конституція України від 28.06.1996. № 254к/96-ВР // Офіційний вісник України від 01.10.2010 р.
2. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 року із змінами та доповненнями. № 2456 – VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 року із змінами та доповн. № 2755 - VI [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
4. Андрущенко В. Л. Фінансова думка Заходу у ХХ ст. (Теоретична концептуалізація і наукова проблематика державних фінансів) : монографія. Львів, 2000. 305 с.
5. Бастейбл Ч. Ф. Суспільні фінанси / за заг. ред. С. П. Захарченкова. Харків : Віват, 2019. 808 с.

6. Кучер Г. В. Державні фінансові ресурси : монографія. К. : Київський нац. торг.- екон. ун-т, 2018. 608 с.
7. Макогон В. Д. Бюджетна стратегія держави : монографія. К. : Київський нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 364 с.
8. Нікіфоров П. О., Грешко Р. І., Легкоступ І. І. Теорія публічних фінансів: навч. посіб. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. 2022.184 с.
<https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/4616>
9. Пасічний М. Д. Фінансова політика держави: монографія. К : Київський нац. торг.-екон. ун-т. 2019. 440 с.
10. Теорія публічних фінансів: навчальний посібник / А.С. Абрамова, М.Г. Марич, М.В. Дубина, Л.В. Попова, А.В. Жаворонок, А.О. Вікнянська. Кам'янець-Подільський: Аксіома. 2018. 322 с.
11. Транспарентність публічних фінансів – протидія корупції : монографія / за заг. редакцією д-ра екон. наук І. О. Школьник і д-ра екон. наук Т. Г. Савченка. Суми : Ярославна, 2018. 186 с.
12. Теорія фінансів: підручник / Юхименко П.І., Федосов В.М., Лазебник Л.Л. та ін.; за заг. ред. В.М. Федосова, С.І. Юрія. К.: Центр учбової літератури, 2010. 576 с.
13. Фінансова думка України : монографія у 3-х томах / П.І. Юхименко, С.В. Львовчкін, В.М. Федосов, С.І. Юрій; за заг. ред. проф. В.М. Федосова. К.: Кондор; Тернопіль: Економічна думка, 2010.

Додаткова

1. Бланкарт Ш. Державні фінанси в умовах демократії: вступ до фінансової науки. К.: Либідь, 2000. 654 с.
2. Голубка С.М. Інституціоналізація фінансового господарства України (історична ретроспектива). К.: ДННУ «Академія фінансового управління», 2013. 453 с
3. Дехтяр А.О., Гончаренко М.В., Лесная О.С. Публічні фінанси: Навчальний посібник. Харків: С.А.М., 2011. 512 с.
4. Куценко Т. Ф. Публічні фінанси в Україні: зміст та структура з урахуванням сучасних тенденцій розвитку. *Економіка та держава*. 2016. № 6. С. 62-66.
5. Нікіфоров П. О., Качур Т. І. Реалізація концепції поведінкових фінансів у дослідженні трансформацій у сфері публічних фінансів. *Науковий вісник Чернівецького університету : Економіка* : зб. наук. праць. Вип. 826. Чернівці : Чернівецький національний університет, 2021.
6. Небрат В.В. Еволюція теорії державних фінансів в Україні : монографія. К., 2013. 584с. Фінанси, банківська справа та страхування. *Грошовий обіг і публічні фінанси: підручник для бакалаврів* / за ред. проф. П.О. Нікіфорова, доц. Н.А. Бак. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2019. 296 с.
7. Хомутенко А. В. Прагматика та семантика термінів фінансової науки «суспільні фінанси», «публічні фінанси» та «державні фінанси». *Фінанси України*. 2017. № 1. С. 111-126.

Інформаційні ресурси:

Офіційні сайти органів державного управління України та міжнародних фінансових організацій

1. Верховна Рада України – <http://www.rada.gov.ua>
2. Державна податкова служба України - <https://tax.gov.ua/>
3. Державна служба статистики України – <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Кабінет Міністрів України – <http://www.kmu.gov.ua>
5. Міністерство економіки України – <http://www.me.gov.ua>
6. Міністерство фінансів України – <http://www.minfin.gov.ua>
7. Організація економічної співпраці та розвитку (OECD) <http://www.oecd.org/>

8. Міжнародний валютний фонд – <http://www.imf.org/>

Сайти науково-дослідних інститутів і центрів, пошукових систем:

1. Бюджет України: статистичні дані. Ціна держави. URL: <http://cost.ua/budget/revenue/>

2. Законодавство України - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/index>

Офіційні сайти наукових і електронних бібліотек:

1. Електронна бібліотека – www.lib.com.ua

2. Наукова бібліотека Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича – <http://library.chnu.edu.ua/index.php?page=ua>

3. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського – <http://www.nbuv.gov.ua/>

Політика академічної доброчесності

Здобувачі повинні самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного та підсумкового контролю результатів навчання. В разі використання чужих ідей, розробок, тверджень, обов'язковим є посилання на джерела інформації. Списування під час контрольних заходів має наслідком отримання незадовільної оцінки за відповідний вид роботи.

При вивченні даної навчальної дисципліни потрібно дотримуватися правил академічної доброчесності, викладених у наступних документах:

1) Положення про виявлення та запобігання академічному плагіату у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича.

2) Правила академічної доброчесності у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича.

3) Етичний кодекс Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.